

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

**IV. ULUSLARARASI
ŞEYH ŞA'BÂN-I VELÎ SEMPOZYUMU**

-HANEFÎLİK-MÂTURÎDÎLİK-

05-07 MAYIS 2017

CİLT 1

Kastamonu Üniversitesi
IV. Uluslararası
Şeyh Şa'bân-ı Velî Sempozyumu
-Hanefilik-Mâturîdîlik-

EDİTÖRLER

Yrd. Doç. Dr. Cengiz ÇUHADAR

Yrd. Doç. Dr. Mustafa AYKAÇ

Arş. Gör. Yusuf KOÇAK

(Kastamonu Üniversitesi, Türkiye)

ISBN: 978-605-4697-06-9 (Tk)
978-605-4697-07-6 (1.c)

Aralık 2017, Kastamonu
Baskı: Kastamonu Üniversitesi Matbaası

Eserde yayımlanan bildiri metinlerinde ileri sürülen görüşlerin
ilmî ve hukuki sorumluluğu bildiri sahiplerine aittir.
Kaynak gösterilmeden alıntı yapılamaz. Her hakkı saklıdır.

MÂTURÎDİLİK BAĞLAMINDA İSLAM DÜŞÜNCESİNDE KELAM FELSEFE İLİŞKİSİ

Hakan ÇOŞAR¹

Özet

Başlangıçta bir nass yorumu olarak ortaya çıkan Kelam ilminin, ilk dönemde temel meseleleri irade hürriyeti ekseninde Allah'ın zâtı, sıfatları, nübüvvet, kader ve ahiret bahisleridir. Ancak zamanla gerek bu konularda yapılan tartışmalarda gerek gayrimüslimlerle yapılan tartışmalarda kullanılan deliller, bir bütün olarak “Varlık” hakkında konuşmayı gerekli kılmıştır. Böylece bir nass yorumu olarak ortaya çıkan kelam ilmi, hicrî ikinci Yüzyıl'ın sonlarından itibaren Mu'tezile kelamcıları elinde metafizik bir disiplin haline dönüşmeye başlamıştır. Bu esnada İslam Dünyasına miladi VIII. asırda başlayan felsefi tercüme hareketi neticesinde Antik Yunan ve Helenistik felsefenin aktarılmasıyla birlikte Farabi ve İbn Sina başta olmak üzere büyük filozoflar yetişmiş İslam Felsefesi dediğimiz akım oluşmuştur. İslam Felsefi ile birlikte Kelam'ın felsefleşme veya metafizikleşme süreci Eşariliğin özellikle tabiat felsefesine ilişkin görüşlerini sistemleştiren Bakillani (ö.403/1012) ve Cüveyni (ö.1085) tarafından sürdürülmüştür. Gazzâlî(ö.1111)'nin felsefecileri tenkidi ile başlayan süreçte ise İslam düşüncesinin iki önemli geleneği olan kelam ve felsefe yeni bir senteze doğru yol almaya başlamıştır. Kelam ilminin hem konusu hem yöntemi hem de gayesi yeni bir boyut kazanmıştır. Bu dönemde var olan her şey, var olması bakımından Kelam ilminin konusunu teşkil etmiştir. Yine bu dönemde bilinen her şey yani malum Kelamın ilgi alanına girmiştir. Gazzali'nin Aristo mantığını bütün ilimlerin mukaddimesi ve güvenilirlik şartı olarak ilan edip bir düşünce dili olarak içselleştirilmesinde mahzur görmemesi ve Meşşâî felsefesiyle etkileşimin önünü açmasıyla İslam düşüncesinde etkisi uzun yıllar devam edecek özellikle Fahreddin Râzi birlikte Felsefi Kelam ekolünü ortaya çıkarmıştır.

Ehli Sünnetin inanç alanındaki diğer büyük temsilcisi Ebu Mansur el- Mâturîdi (ö. 333/944)'nin yaklaşık olarak aynı dönemde yaşadığı Eşari'den daha fazla akla önem verip, akli ve felsefi delilleri, kavramları fazlasıyla kullandığı dikkat çekmektedir. O, Kitabü't-Tevhid adlı eserine, taklidi reddedip ve dinin delille bilinmesinin gerekliliğini belirterek başlar; akıl ve naklin dini bilmenin iki temel yolu olduğunu kaydeder. Maturidiliğin önemli temsilcileri Pezdevi (ö.1099) Ebü'l-Mui'n en-Nesefi (ö.1115) ve Nureddin es-Sabuni (ö.1184) gibi kelamcılar da aynı çizgiyi devam ettirmişlerdir.

İslam Düşüncesinde Kelam Felsefe ilişkileri ve etkileşimleri bağlamında yapılan çalışmalarda daha çok Eşariliğe mensup kelamcıların görüş ve düşüncelerinin ele alındığını görmekteyiz. Özellikle bu manada hepside Eşari olan Cüveyni, Gazzali, Fahrettin Razi, Seyfeddin Amidi gibi isimler ön plana çıkmaktadır. Tebliğimizde İslam düşüncesinde kelam felsefe ilişkisini Mâturîdi ve Mâturîdilik açısından ele alacağız. Kelam Felsefe etkileşiminde yöntem ve konu bakımından Mâturîdiliğin Eşarilikten benzer ve farklı yönlerini tarihsel süreci de dikkate alarak ortaya koymaya çalışacağız.

Relation Between Philosophy and Kalam in Islamic Thought In the Context of Maturidiyyah

Abstract

Kalam, from the end of the second century h., began to transform into a metaphysical discipline in the hands of Mu'tazilian scientists of Kalam. At the end of the philosophical translation movement that started in the eighth century m., with the transfer of ancient Greek and Hellenistic philosophy in Islamic Thought, the great philosophers have been trained especially such as Al-Farabi and Ibn Sina, and Islamic Philosophy has emerged as a discipline.

¹ Yrd. Doç. Dr., Kırgızistan Türkiye Manas Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

The process of turning Kalam into a philosophical and metaphysical science with the effect of Islamic Philosophy was continued by al-Bakhillani (ö.403/1012) and al-Cuwayni(ö.1085). In the process that begins with al-Gazzali's criticism of philosophers, two important traditions of Islamic thought, Kalam and Philosophy, started to go towards a new synthesis. The topic, method and purpose of Kalam gained a new dimension. In this period, everything that exists constituted the theme of Kalam in terms of its existence. In this period again, everything that can be known (ma'lum) entered into the field of the interest of Kalam. Al-Gazali's declaration of the logic of Aristotle as a premise and reliability condition of all sciences and his internalization it as a thought language and in this way his opening the way to interact it with peripathetic philosophy emerged, especially with Fahr al-Razi, the philosophical Kalam school that its effect will continue for many years in Islamic Thought.

Abu Mansur al-Maturudi (ö. 333/944) gives more importance to reason than al-Ash'ari and he uses the reasonable and philosophical evidence and concepts extensively. He starts his *Kitab at-Tawhid* by stating the need to refuse the religious imitation (taqlid) and to know religion by evidence, subsequently he writes down that the reason and the revelation are two basic ways of knowing the religion. The important representatives of Maturidian tradition such as al-Pazdawi (d. 1099), Abu al-Mu'in an-Nasafi (d. 1115) and Nur al-Din as-Sabuni (d. 1184) also continued the same tradition.

In studies that written in the context of the relations and interactions between Kalam and Philosophy, we see that the opinions and thoughts of the theologians who belonging to Ash'arian tradition had been more examined. In this sense, especially all important figures who belonging to Ash'arian tradition such as al-Cuwayni, al-Gazzali, ar-Razi, al-Amidi has come to the foreground. In this presentation we will examine the relation between Philosophy and Kalam in the context of the thought of al-Maturudi and Maturudiyah tradition. We will try to reveal the similar and different aspects of Maturudian tradition from the Ash'arian tradition in terms of method and subject, in the relations and interactions between Kalam and Philosophy, taking into consideration the historical process.